

Archeologienota

Liedekerke – Monniksbosstraat

Natasja Reynolds, Jelke Van Buggenhout en Ruth Ferket

Bornem
2020

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns, Jelke Van Buggenhout en Ruth Ferket

All-Archeo bvba
Woestijnstraat 45
2880 BORNEM

Wettelijk depot nummer
D/2020/12.807/84

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken	8
2.3.3	Werkwijze	15
2.4	Assessmentrapport	15
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	15
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	21
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	25
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	28
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	29
3	Samenvatting	31
4	Bibliografie	32
4.1	Publicaties	32
4.2	Websites	32
5	Bijlagen	33
5.1	Archeologische periodes	33

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2020F258

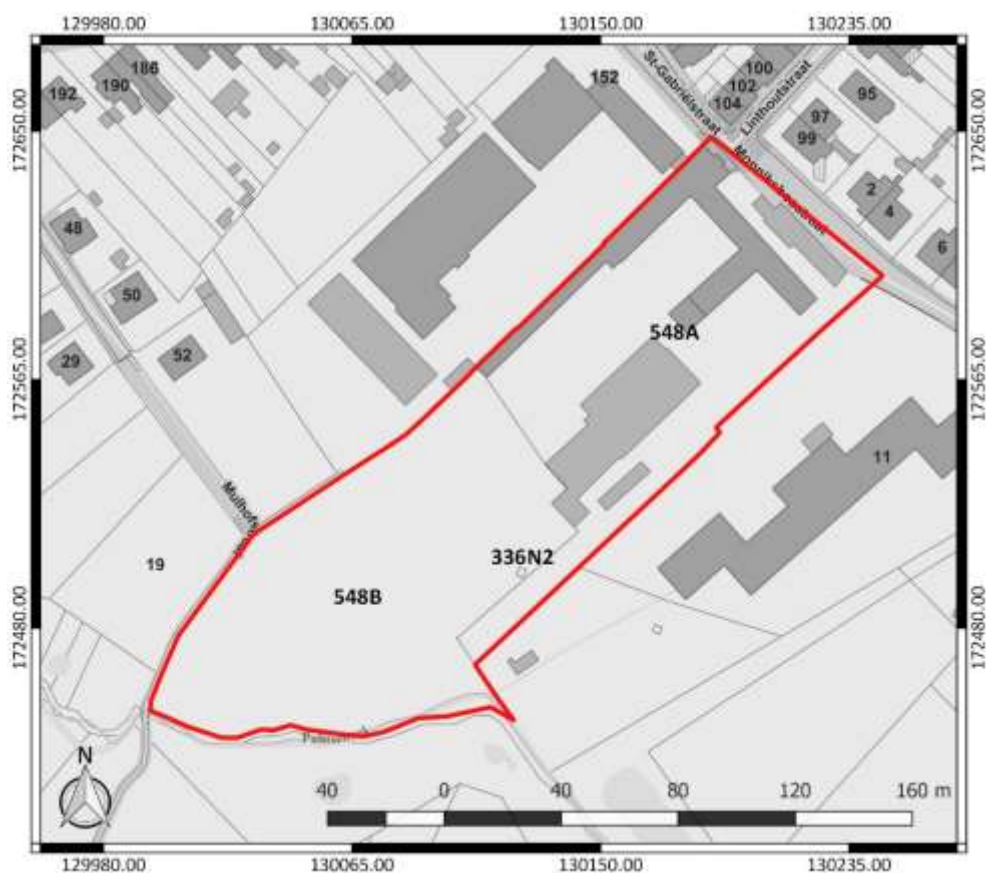
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Vlaams-Brabant, Liedekerke, Liedekerke, Monniksbosstraat, Pijnegem

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 130188, 172648
- 130246, 172601
- 130120, 172448
- 129996, 172452

Kadastraal plan:

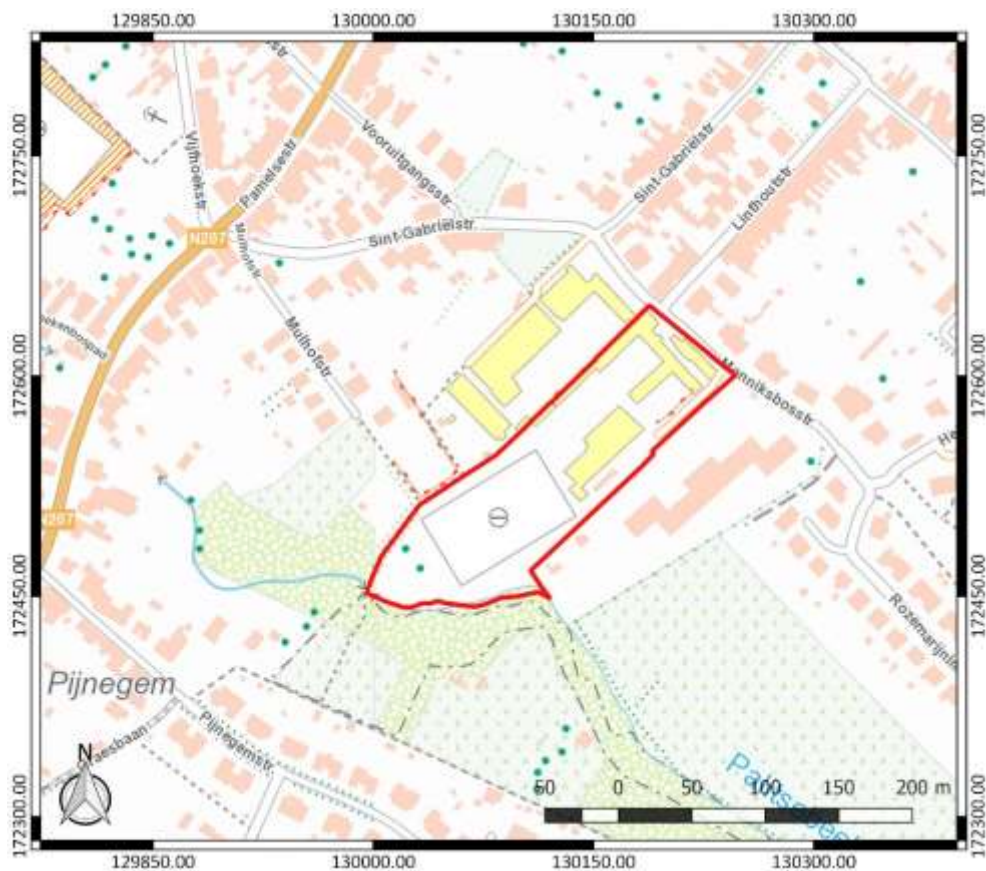


Figuur 1: Kadastraalplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Liedekerke, Afdeling 2, sectie C, nummers 336N2, 548A en 548B

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 19.730 m²

Topografische kaart:

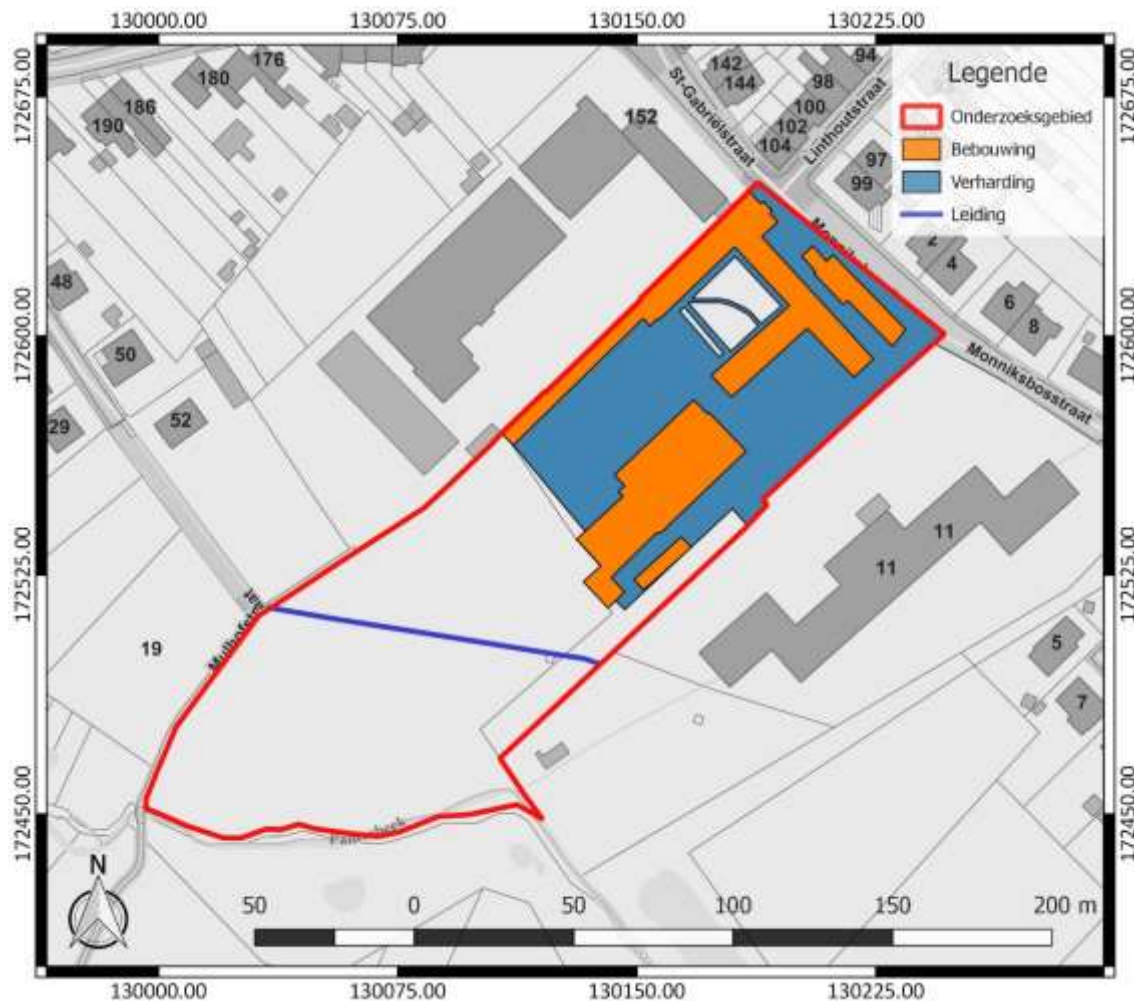


Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 24/06/2020 – 15/07/2020

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland, grasland, bos

Verstoorde zones: In het noordoosten van het onderzoeksgebied is het Sint-Gabriëlsinstituut gelegen, waar gebouwen, verhardingen en riolering aanwezig zijn (Figuur 3). De bestaande gebouwen blijken vaak volledig onderkelderd te zijn. Hierbij kan verondersteld worden dat de realisatie ervan een negatieve impact heeft gehad op het archeologische bodemarchief. De verstoringsdiepte van de verhardingen en riolering is onbekend, maar er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan eveneens enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstering is echter niet gekend. Verder loopt er in het zuidwesten ook nog een leiding van watermaatschappij Farys over het terrein.



Figuur 3: Verstoringkaart, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

In 2019 werd voor het onderzoeksgebied reeds een archeologienota opgesteld, die aangeeft dat het terrein archeologisch potentieel kent.³ Omwille van wijzigingen in de geplande werken, diende een nieuwe archeologienota opgesteld te worden.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

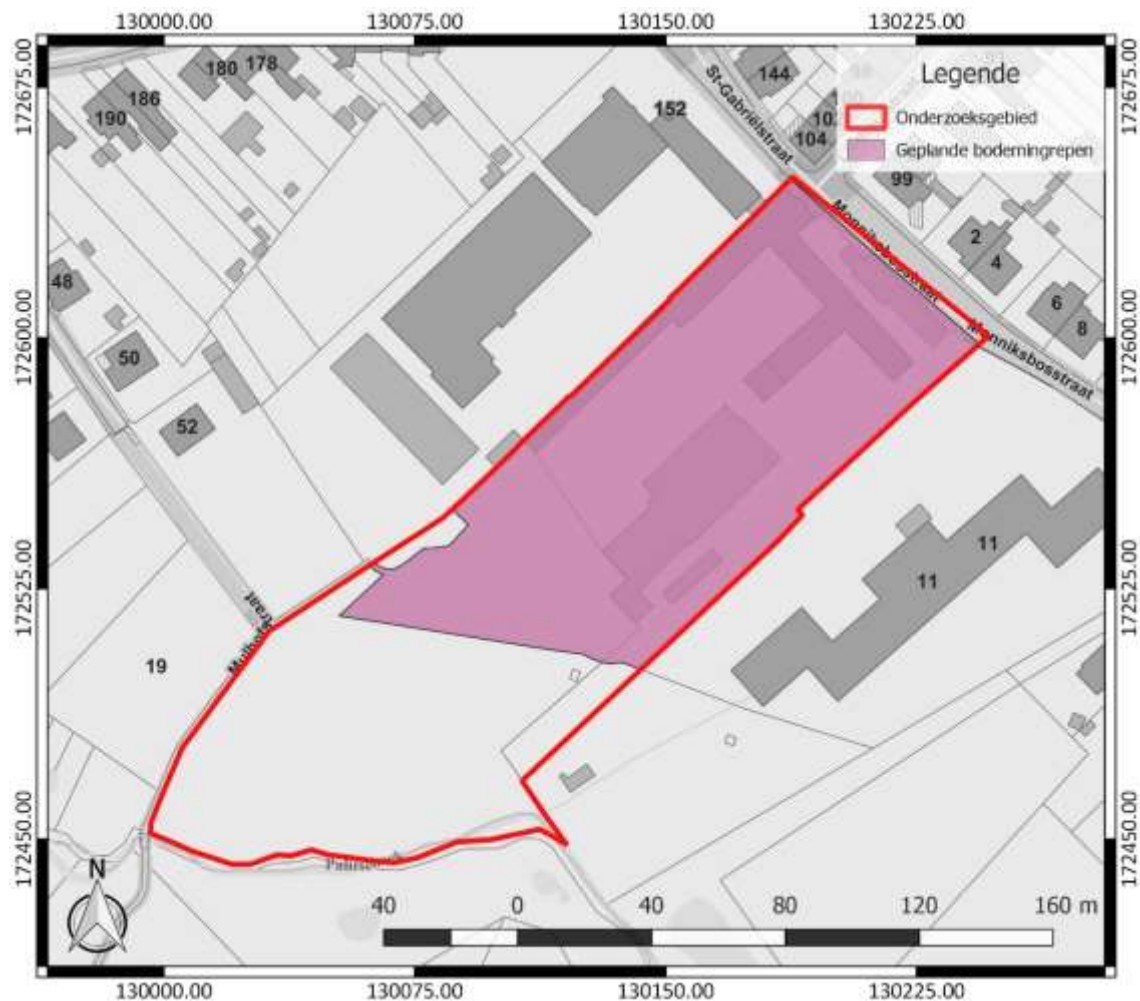
Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

³ Van Buggenhout 2019

Randvoorwaarden: Alle gebouwen van het Sint-Gabriëlsinstituut die zich binnen het onderzoeksgebied bevinden, zullen gesloopt worden. In een zone van 10 m rondom de leiding van Farys zijn geen graafwerken of terreinophogingen toegestaan. Hier worden dan ook geen bodemingrepen gepland. Er worden ook geen werken gepland in de groenzone in het zuidwesten van het onderzoeksgebied. Een deel van de bestaande bomen blijft behouden. De nieuwe bebouwing zal grotendeels ter hoogte van de bestaande bebouwing en verharding worden opgetrokken. De zone waar bodemingrepen gepland worden, beslaat hierdoor een oppervlakte van 11.880 m² (Figuur 4). Het natuurgebied wordt uitgebreid tot tegen de nieuwe bebouwing en er wordt een nieuwe rooilijn bepaald.



Figuur 4: Aanduiding van de zone met geplande bodemingrepen, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zullen 86 assistentie-appartementen gebouwd worden (Figuur 5). De bestaande gebouwen laten te weinig flexibiliteit toe, waardoor ze gesloopt worden. Het gaat om bestaande klooster- en schoolgebouwen met open en- overdekte speelplaatsen en een private wegenis. Daarnaast zullen er ook 34 bomen gerooid worden.

Er worden twee nieuwe bouwblokken naar een campusmodel opgericht (Figuur 6), één voor assistentiewoningen en 1 voor zorgwoningen voor zorgdorpen. Deze worden ingeplant in het noordoosten van het terrein. De bouwvolumes (Figuur 7) worden telkens verdeeld in drie eenheden

(blok A.A, A.B en A.C en blok B.A, B.B en B.C) Op het gelijkvloers van blok A.A worden twee ruimtes voor een casco kantoorruimte (invulling nog onbekend) en aanverwante diensten voorzien. Het terrein vertoont een sterke helling. Hierdoor zal de 0-pas van blok B 95 cm lager liggen dan de 0-pas van blok A.

Naar aanleiding van de geplande werken wordt de rooilijn aangepast en wordt een strook grond aan de straatkant overgedragen aan de gemeente. Op het terrein worden ook een toegangsweg in waterdoorlatende verharding en een brandweg in grasdallen aangelegd. Bovendien worden zowel bovengrondse parkeerplaatsen voor bezoekers als een ondergrondse parkeergarage voor de bewoners gepland. Er worden ook twee binnenpleinen en gemeenschappelijke tuinen voorzien. De binnentuin van het blok aan de parkzijde wordt voorzien van een waterpartij en een petanqueveld. In de binnentuin van het bouwblok aan de straatzijde worden fietsenstallingen en een begroeide heuvel voorzien. In beide binnentuinen worden groenzones en waterdoorlatende halfverharding aangelegd. Rondom de nieuwe bouwblokken worden de bestaande verhardingen uitgebroken en wordt er omgevingsaanleg gepland met een bovengrondse parking, groenzones tussen beide bouwvolumes en wandelpaden. Na het uitbreken van de bestaande verhardingen zullen weinig bijkomende uitgravingen nodig zijn. Er worden hier en daar wel nieuwe bomen aangeplant in deze zones. In totaal worden 60 nieuwe bomen aangeplant op het terrein. In functie van de omgevingsaanleg rondom de nieuwe bouwblokken zullen beperkte reliëfwijzigingen plaatsvinden.

In het zuidwesten van het terrein wordt het bestaande, publieke park behouden en aan natuurbestemming overgedragen. Hier zullen gras, bomen en wandelpaden in waterdoorlatende halfverharding aangelegd worden door natuurbestemming. Ze maken geen deel uit van de vergunningsaanvraag waarvoor de archeologienota opgesteld werd. Er worden ook aanvullingen gepland om het natuurlijk talud te herstellen dat in het verleden werd afgegraven voor de aanleg van een voetbalveld. De aanwezige groenzone in het zuidwesten van het terrein blijft ongewijzigd. Rondom de leiding van Farys worden geen bodemingrepen gepland.

Nutsleidingen worden aangelegd langs de wegeis. De aanleg van wegeis en parkeerplaatsen betekent vermoedelijk een verstoring van ca. 80 cm diepte. Blok A wordt niet onderkelderd, op een kleine zone voor een technische ruimte en een ruimte voor het sorteren van afval in het noordoosten na (Figuur 8). Hier zal een beperkte uitgraving plaatsvinden na de sloop van de bestaande bebouwing en verharding. Onder blok B wordt een gemeenschappelijke, ondergrondse parkeergarage met fietsenstallingen gerealiseerd. De noordwestelijke zone van de kelder, die momenteel onbebouwd is, zal uitgegraven worden tot op een diepte van 3,3 tot 3,85 m onder het maaiveld (Figuur 9). De ondergrondse parking valt verder deels samen met de huidige kelders van de bestaande bebouwing en met het bestaande voetbalveld dat lager ligt dan de geplande toestand. Hier zal dus niet dieper moeten worden uitgegraven. De locatie van bijvoorbeeld vorstranden, regenwaterputten en huisaansluitingen ligt nog niet vast. Het ligt momenteel ook nog niet vast waar werfinrichting zal voorzien worden en wat de impact hiervan op het bodemarchief zal zijn.



Figuur 5: Inplantingsplan (Kras Architecten)

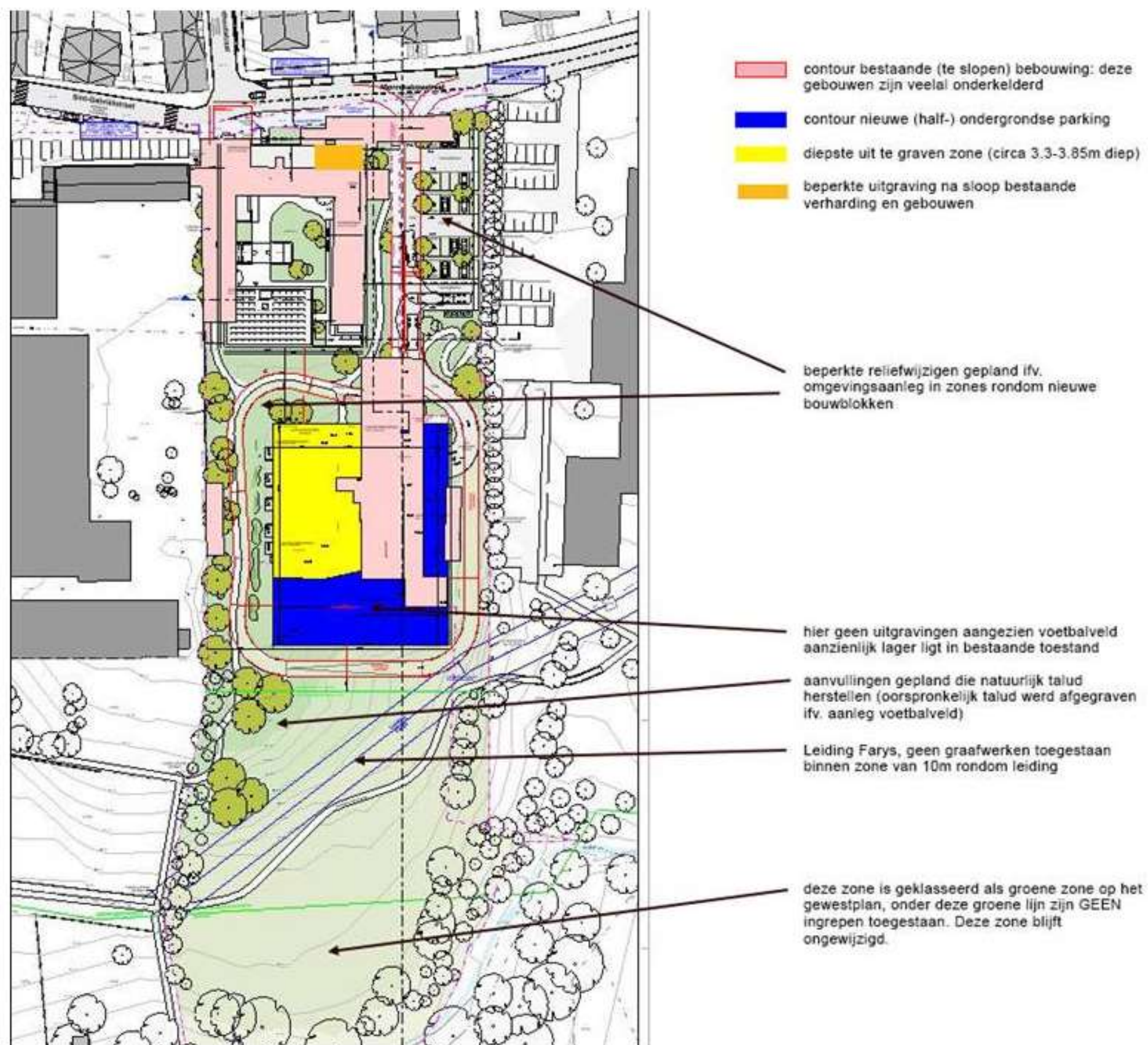
CAMPUS MODEL



Figuur 6: Ontwerpplan St. Gabriëlsite (Kras Architecten)



Figuur 7: Plan van het gelijkvloers (Kras Architecten)



Figuur 9: Geplande uitgravingen voor de ondergrondse parking (Kras Architecten)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

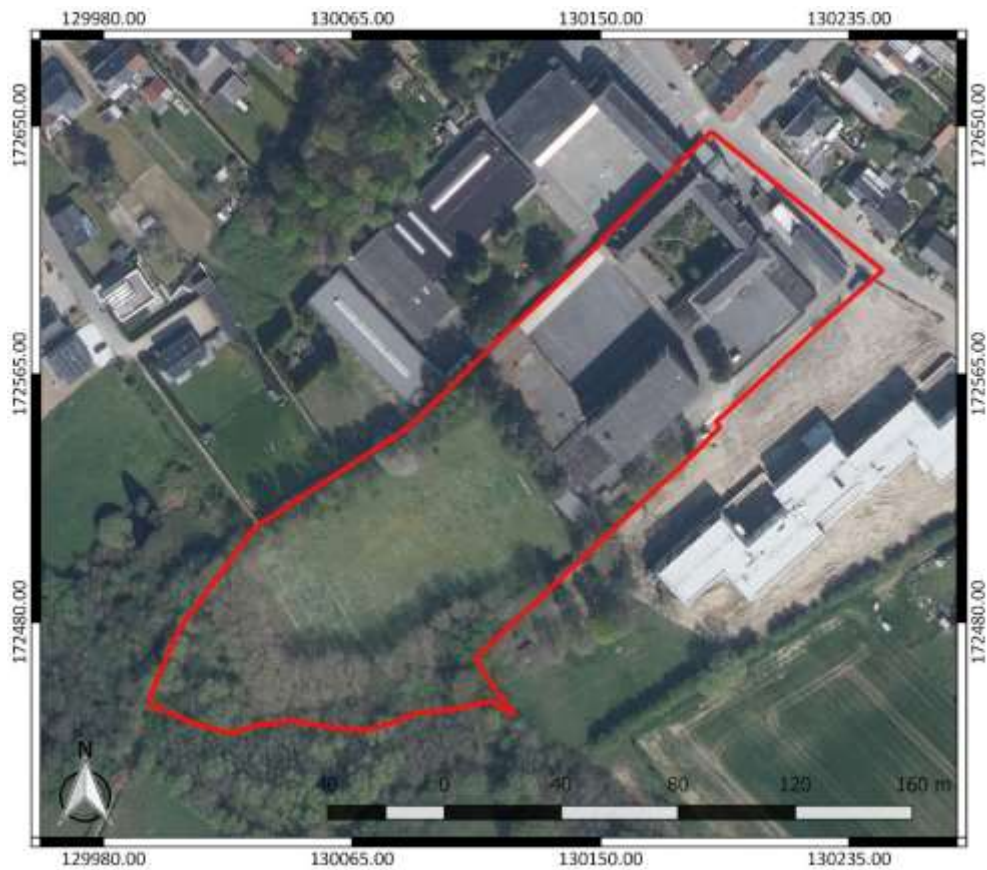
Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden drie momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

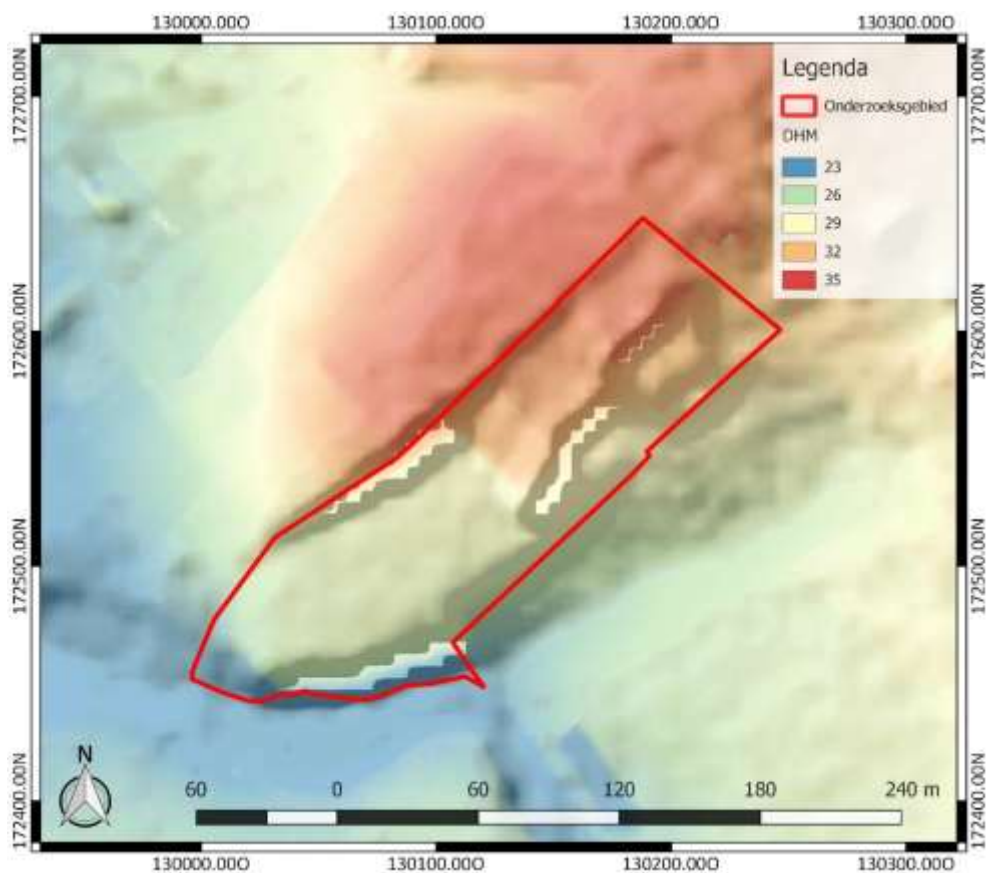
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

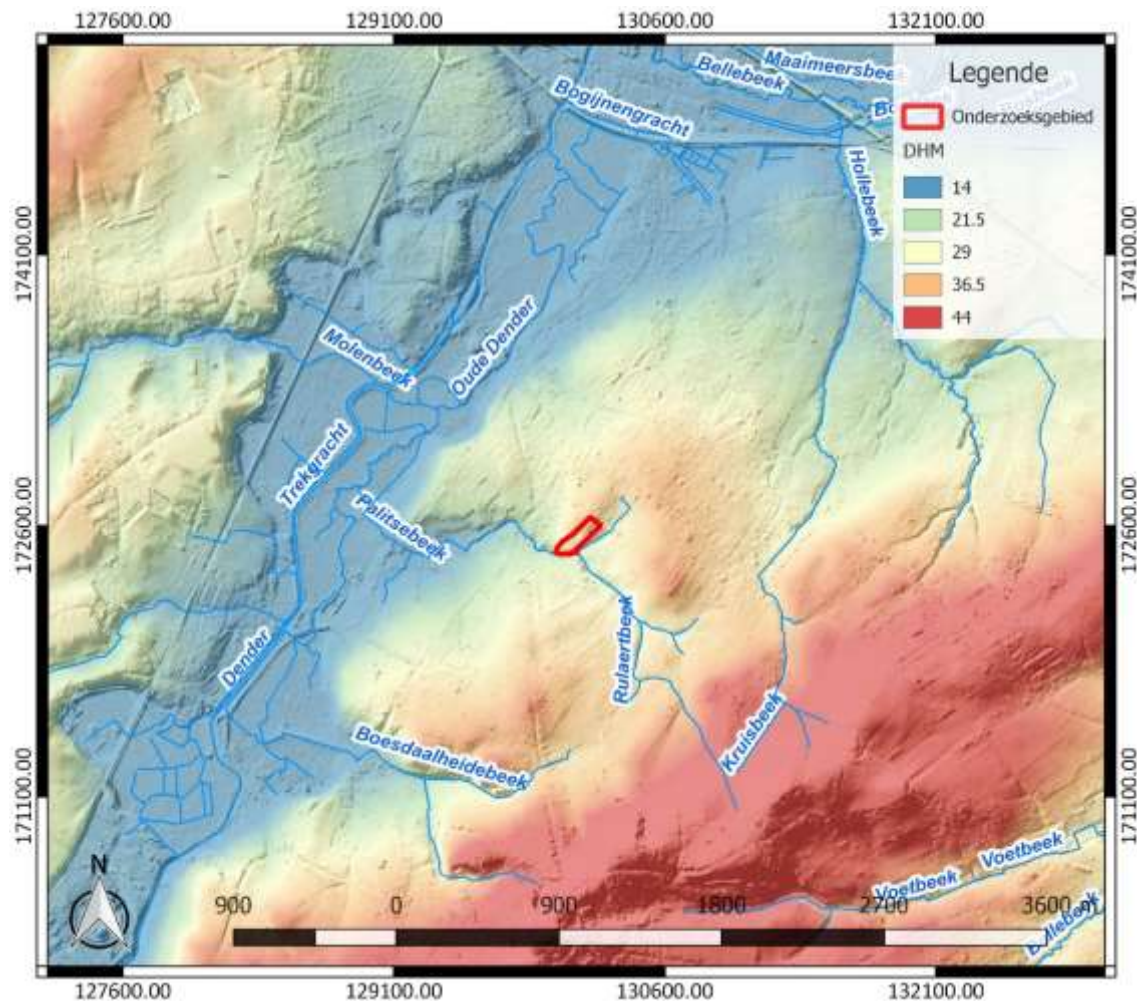
Het onderzoeksgebied is gelegen aan de zuidelijke rand van het centrum van Liedekerke, ter hoogte van het Sint-Gabriëlsinstituut, dat in het noordoosten gelegen is langs de Monniksbosstraat (Figuur 10). Volgens het gewestplan is het noordoosten van het terrein gelegen in een gebied voor gemeenschapsvoorzieningen en openbare nutsvoorzieningen. Het zuidwesten van het terrein is natuurgebied. Hydrografisch behoort het onderzoeksgebied tot het Denderbekken. Ten oosten en ten zuiden stroomt de Palitsebeek, die in westelijke richting naar de Oude Dender loopt (Figuur 12).



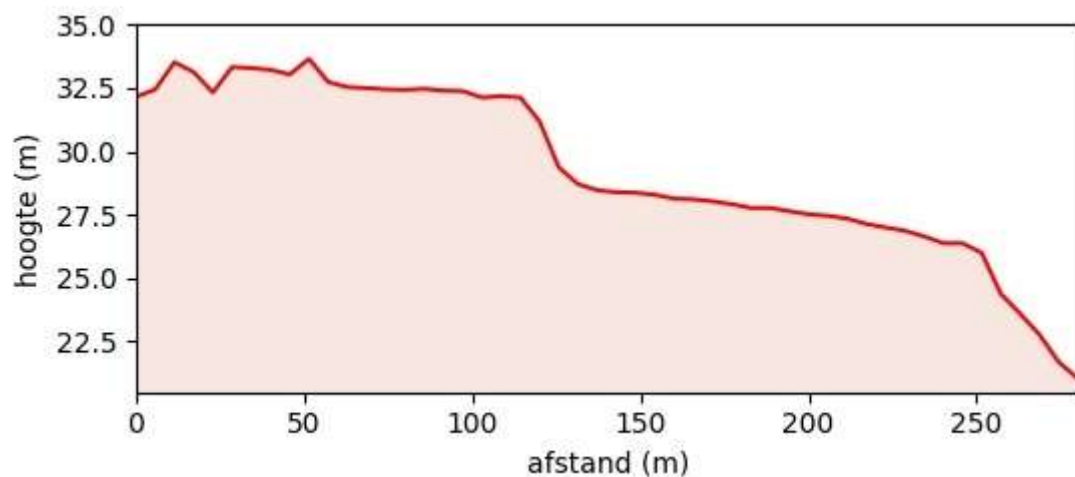
Figuur 10: Luchtfoto van 2019 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)



Figuur 11: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied



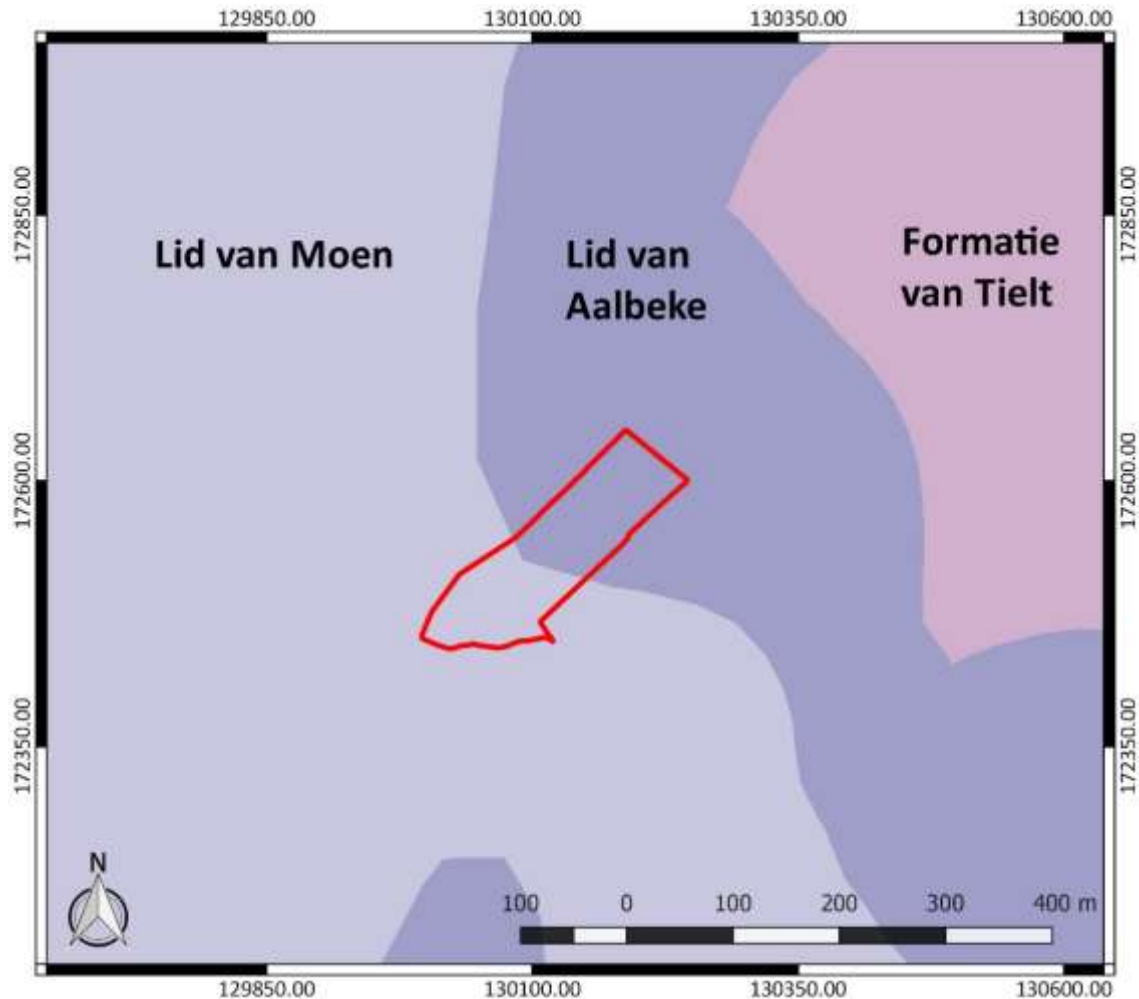
Figuur 12: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)



Figuur 13: Hoogteverloop van noordwest naar zuidoost over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort Liedekerke tot het Pajottenland. Dit glooiende landschap werd uitgeschuurd in de fijnkorrelige afzettingen van de Formatie van Kortrijk. Lokaal zijn er enkele geïsoleerde heuveltoppen aanwezig. De Dendervallei is topografisch het laagst gelegen gebied

binnen het Pajottenland, waarbij een laagte wordt bereikt van 10 m TAW.⁴ Het onderzoeksgebied situeert zich aan de rand van deze vallei en bevindt zich op de overgang naar een hoger gelegen gebied in het zuidoosten (Figuur 12). Het terrein helt af van het noorden naar de Palitsebeek in het zuiden toe (Figuur 11) en kent een hoogte van 21,0 tot 33,7 m TAW (Figuur 13).



Figuur 14: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

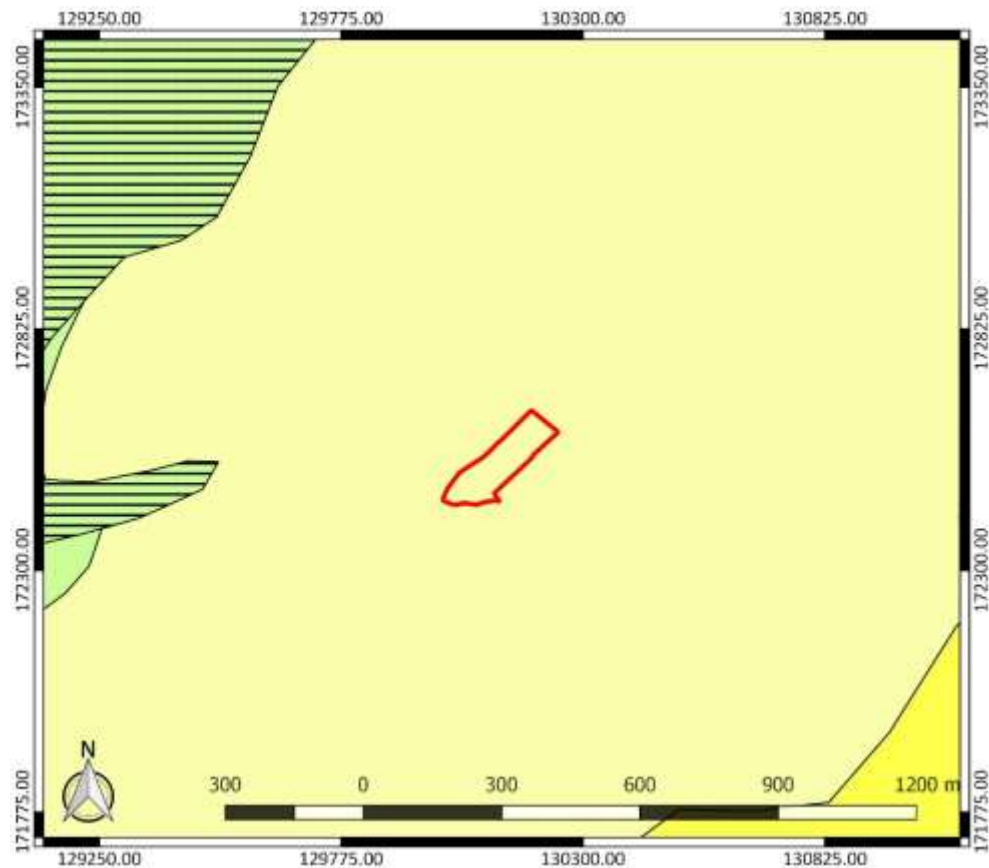
De tertiaire ondergrond van het onderzoeksgebied (Figuur 14) bestaat in het noordoosten uit het Lid van Aalbeke en in het zuidwesten uit het Lid van Moen. Beide maken deel uit van de Formatie van Kortrijk. Het Lid van Aalbeke wordt gekenmerkt door donkergrijze tot blauwe klei met glimmers. Het Lid van Moen wordt gekenmerkt door grijze klei tot soms kleihoudende en/of kleilagen bevattende silt.⁵

De quartairgeologische kaart (Figuur 15) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk van het Vroeg-Holocene voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair.⁶

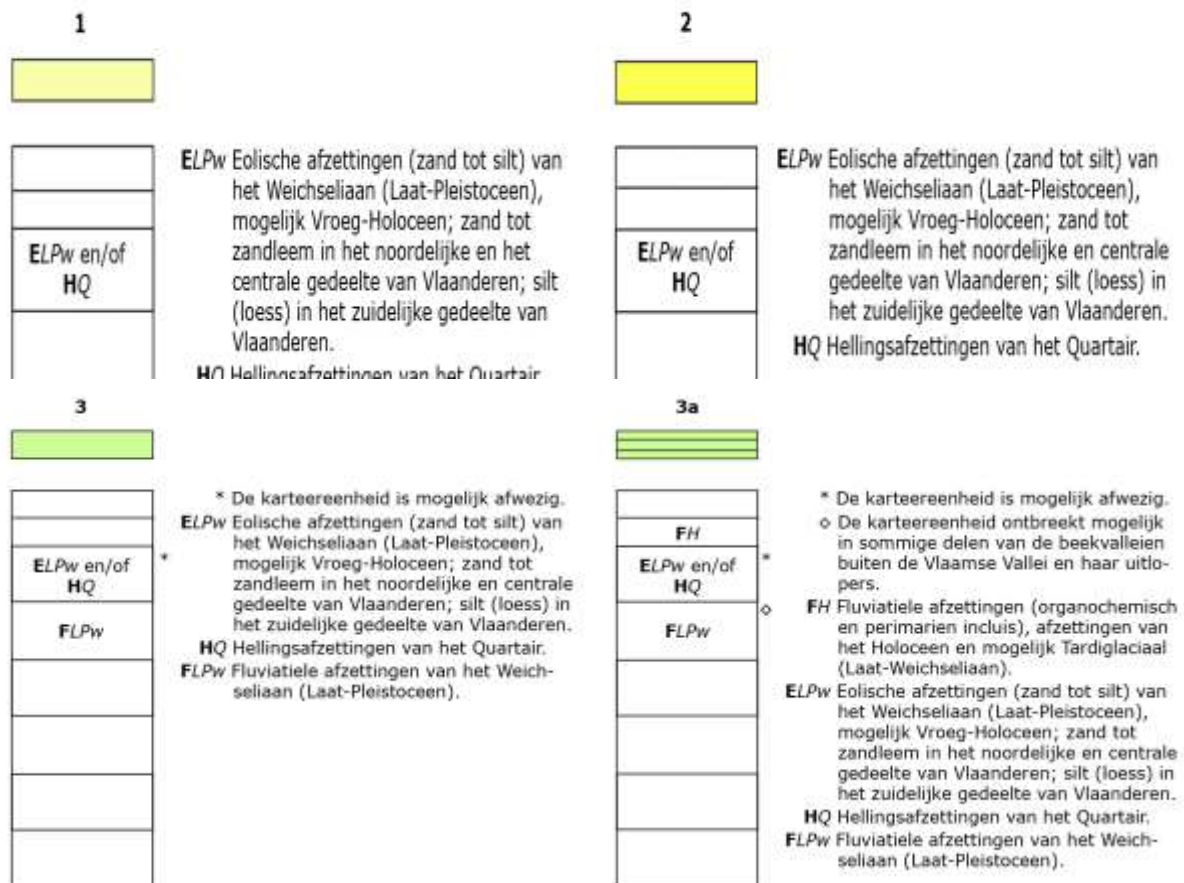
⁴ Schroyen 2003, 4

⁵ www.geopunt.be/kaart

⁶ www.geopunt.be/kaart

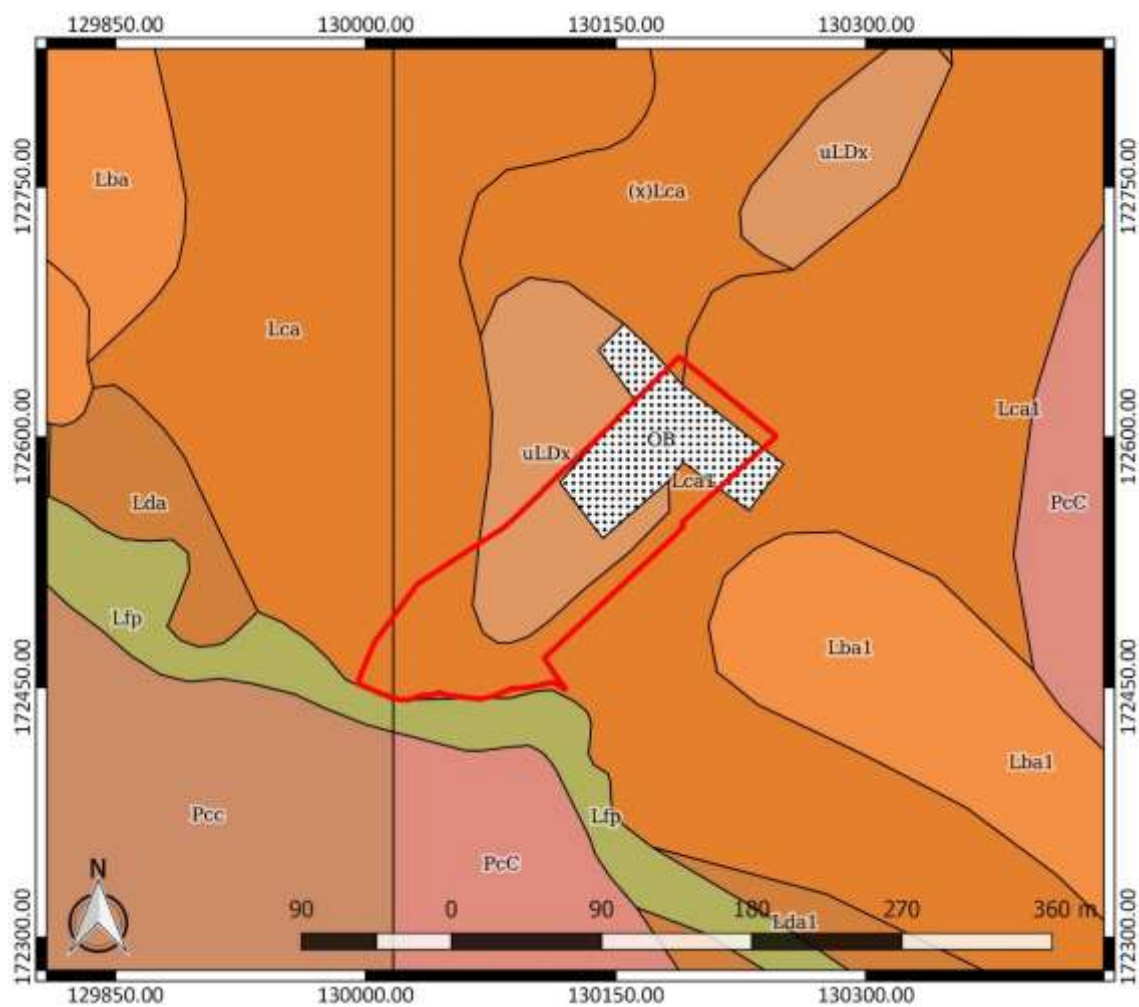


Figuur 15: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 16: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

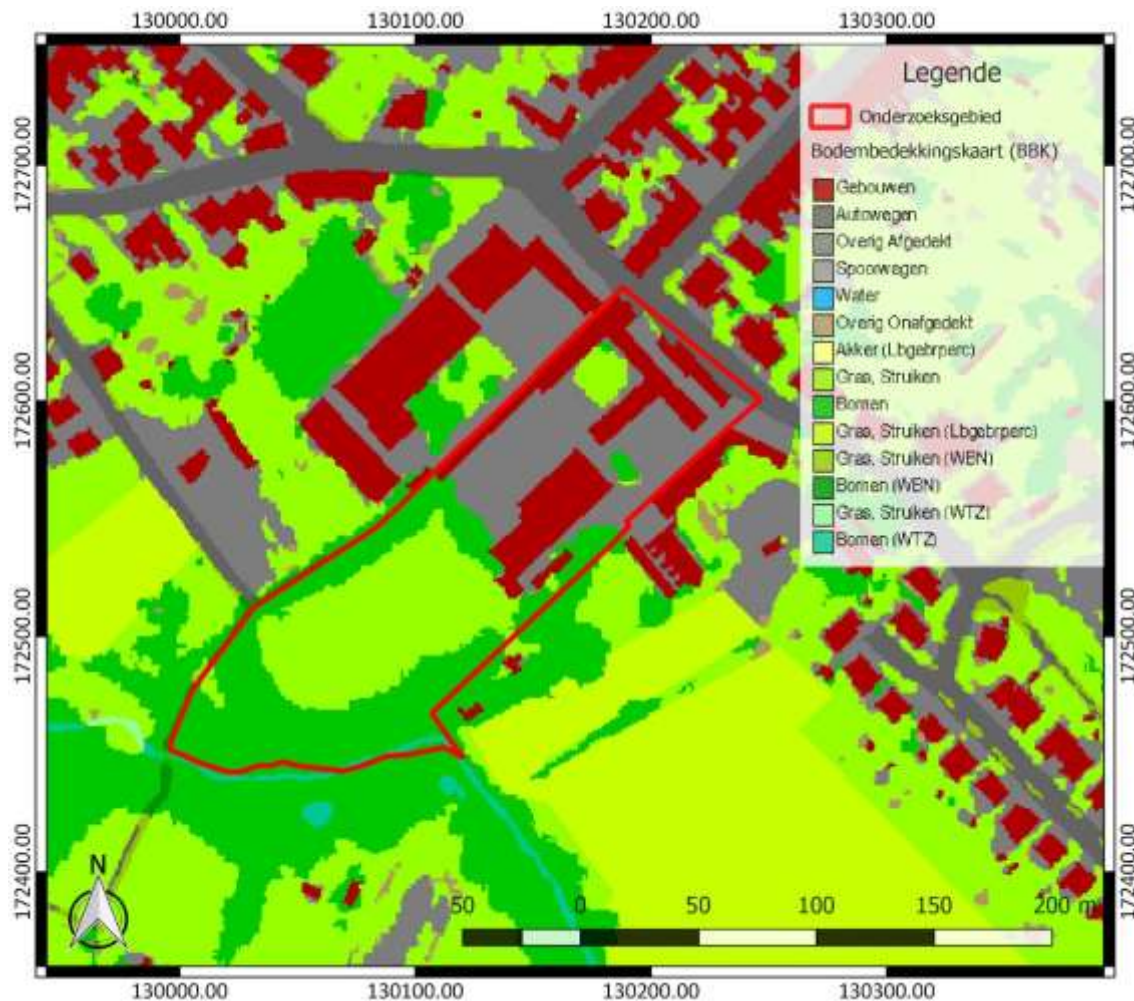
De bodemkaart (Figuur 17) situeert het noordoosten van het onderzoeksgebied in een bebouwde zone (OB). Verder toont ze dat centraal binnen het onderzoeksgebied een matig droge tot matig natte zandleembodem met onbepaald profiel en klei op geringe diepte (ondieper dan 75 cm, uLDx) te verwachten is, die zich verder ten noorden van het onderzoeksgebied uitstrekt. In het zuiden, het oosten en het uiterste noordoosten van het terrein treffen we een matig droge, zwak gleyige zandleembodem met textuur B-horizont en een A horizont van minder dan 40 cm (Lca(1)) aan, die zich verder ten noord- en zuidoosten uitstrekt.⁷ In het zuidwesten komt een gelijkaardige bodem voor, zonder A horizont (Lca), die zich verder ten noordwesten uitstrekt. In het uiterste noorden van het terrein geeft de bodemkaart nog een variatie op dit bodemtype weer ((x)Lca), met onbepaald substraat op matige diepte (tussen 75 en 125 cm).



Figuur 17: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

In het noordoosten van het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaat voornamelijk gebouwen en verhardingen en een klein aandeel gras en struiken te bemerken. Het zuidwesten van het terrein wordt centraal gedomineerd door een grasplein met struiken, met aan de rand hiervan bomen (Figuur 18). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 10).

⁷ Louis 1957, 44



Figuur 18: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

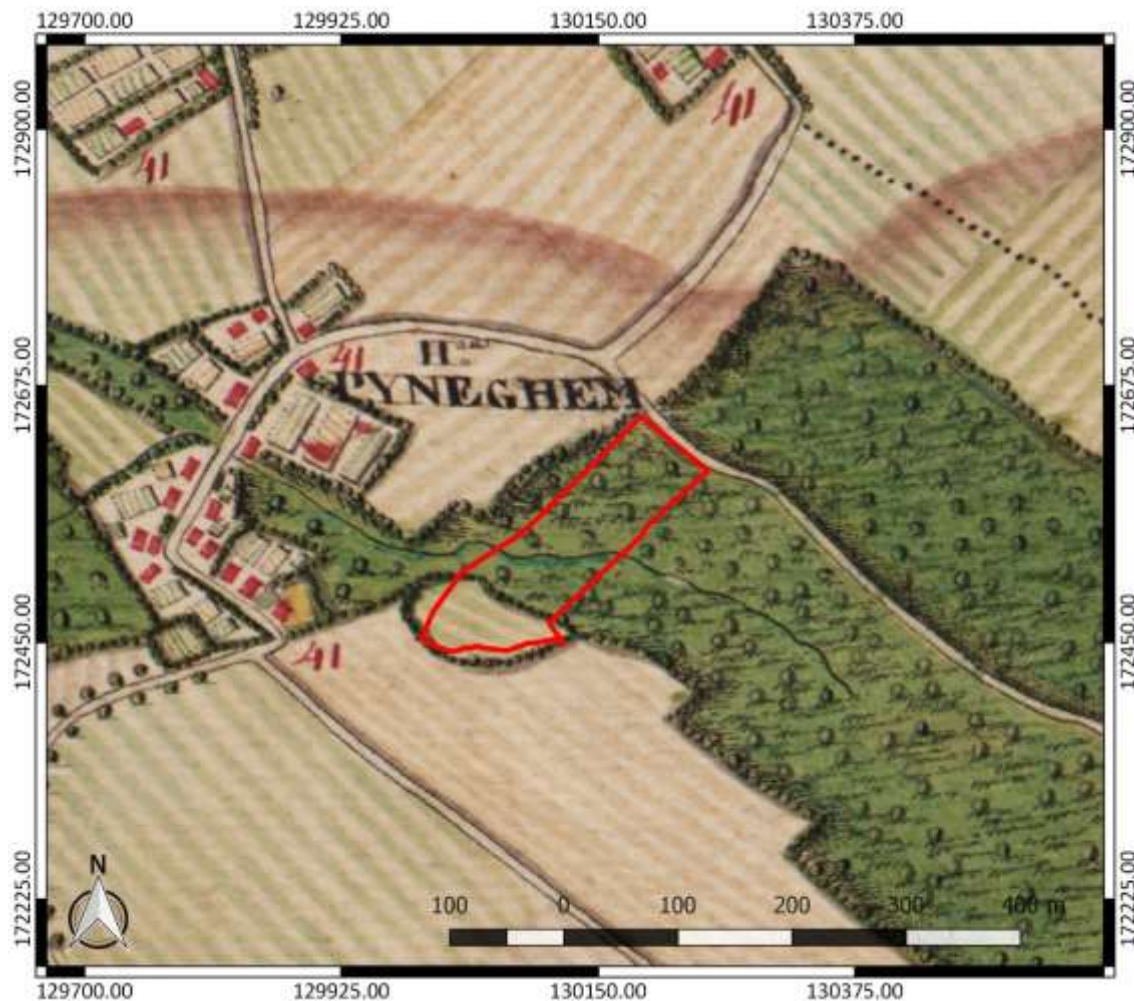
De oudste sporen die op het grondgebied van Liedekerke werden aangetroffen, betreffen vondsten uit het neolithicum. Ook uit de Romeinse tijd werden resten aangetroffen. Vanaf de Karolingische periode ontstonden de eerste, permanente woonkernen. Toponymisch gaat de naam “Liedekerke” terug tot een 10^{de}-eeuwse oorsprong, waarbij de Germaanse woorden “hlidha” (helling) en “kirka” (kerk) gecombineerd werden. Deze naam verwijst naar de hoger gelegen positie van de kerk ten opzichte van de Oude Dender. Tot het midden van de 12^{de} eeuw was de macht over Liedekerke in handen van een geslacht van plaatselijke heren. Zij woonden in een kasteel dat gelegen was op een kunstmatige heuvel langs de Dender. Na de Franse Revolutie werd het kasteel gesloopt.⁸ Binnen het onderzoeksgebied bevindt zich het Sint-Gabriëlsinstituut, dat opgericht werd omstreeks 1919. Voorheen zou er een klooster of boerderij hebben bestaan.⁹

Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied grotendeels uit bos bestaat (Figuur 19). Centraal doorkruist een beekje met oost-westoriëntatie het onderzoeksgebied. Vermoedelijk gaat het om de Palitsebeek. Mogelijk kende die vroeger een andere loop, of gaat het om een onnauwkeurigheid van de kaart. Het uiterste zuidwesten van het terrein is in gebruik als akkerland. De huidige

⁸ <https://www.liedekerke.be/menu/bestuur-en-beleid/over-liedekerke/geschiedenis> (geraadpleegd op 26 juni 2020); <http://www.heemkring-liedekerke.be/kasteel-te-liedekerke> (geraadpleegd op 26 juni 2020)

⁹ <https://www.odis.be/hercules/toonOrg.php?taalcode=nl&id=708> (geraadpleegd op 26 juni 2020)

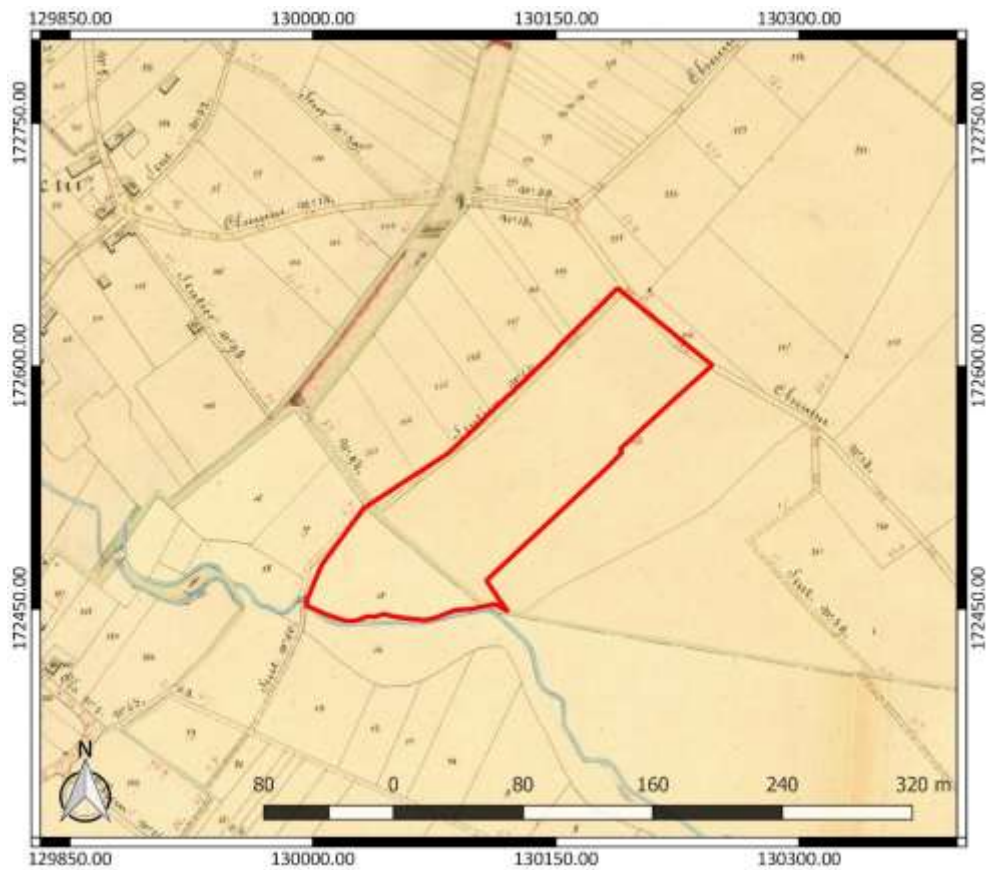
Monniksbosstraat gaat terug op een historische voorloper. Het onderzoeksgebied bevindt zich op korte afstand ten oosten van de historische dorpskern van het gehucht Pijnegem. Het historische centrum van Liedekerke ligt op iets grotere afstand ten noordwesten van het terrein.



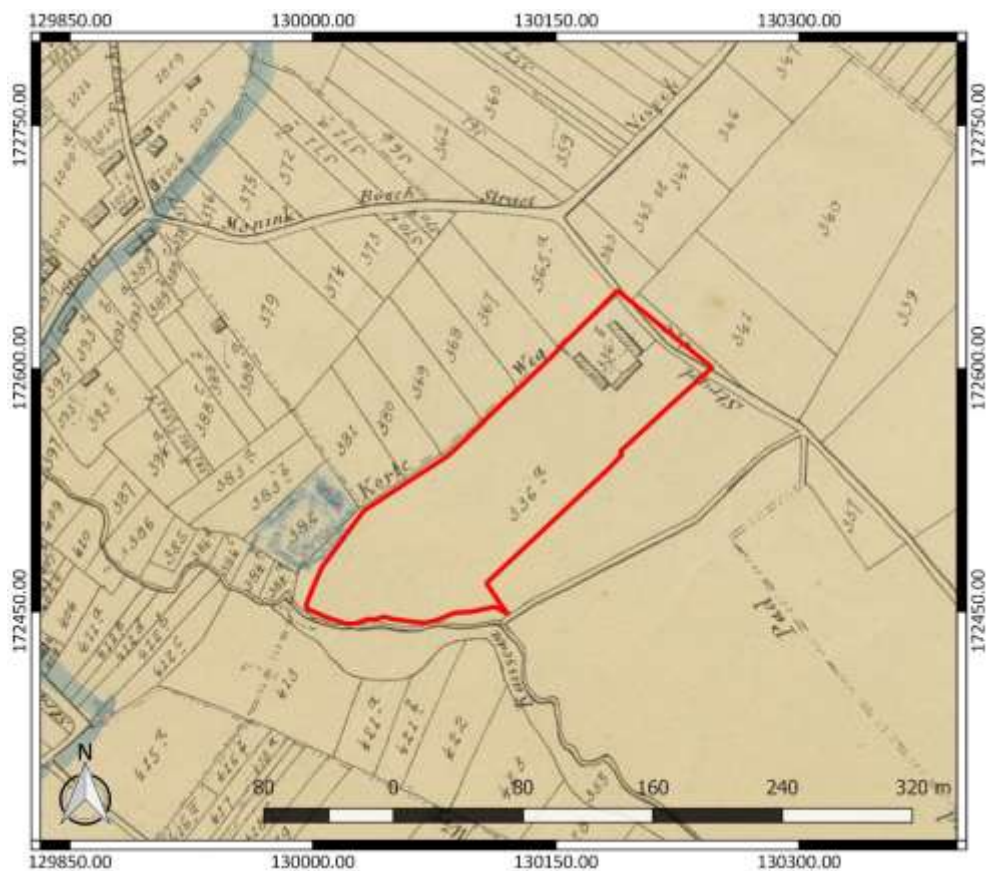
Figuur 19: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De Atlas der Buurtwegen (1841) toont nog steeds geen bebouwing binnen het onderzoeksgebied. Vermoedelijk was het terrein in gebruik als bos of als gras- en/of akkerland (Figuur 20). In het zuiden doorkruist een historische weg met een zuidoost-noordwestoriëntatie het onderzoeksgebied. De huidige Palitsebeek is aangegeven ten zuiden van het terrein. Op de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique (1842-1879), opgemaakt door Philippe-Christian Popp, is de historische weg die het onderzoeksgebied doorkruiste, verdwenen (Figuur 21). In het noorden van het terrein is de eerste bebouwing verschenen. Deze komt qua ligging grotendeels overeen met een deel van de huidige bebouwing (Figuur 25).

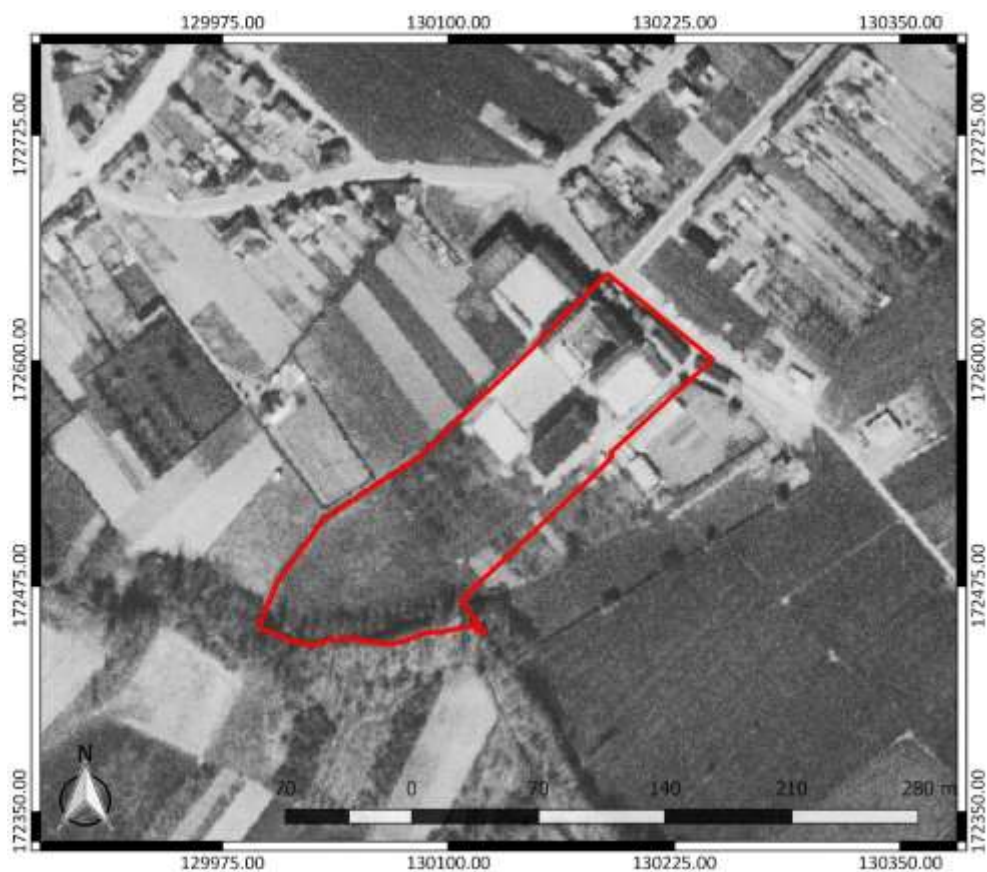
Luchtfoto's uit 1971 (Figuur 22) en 1979-1990 (Figuur 23) geven een beeld dat overeenkomt met een recente luchtfoto (Figuur 10). In het noordoosten bevinden zich de gebouwen van het Sint-Gabriëlsinstituut.



Figuur 20: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 21: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 22: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



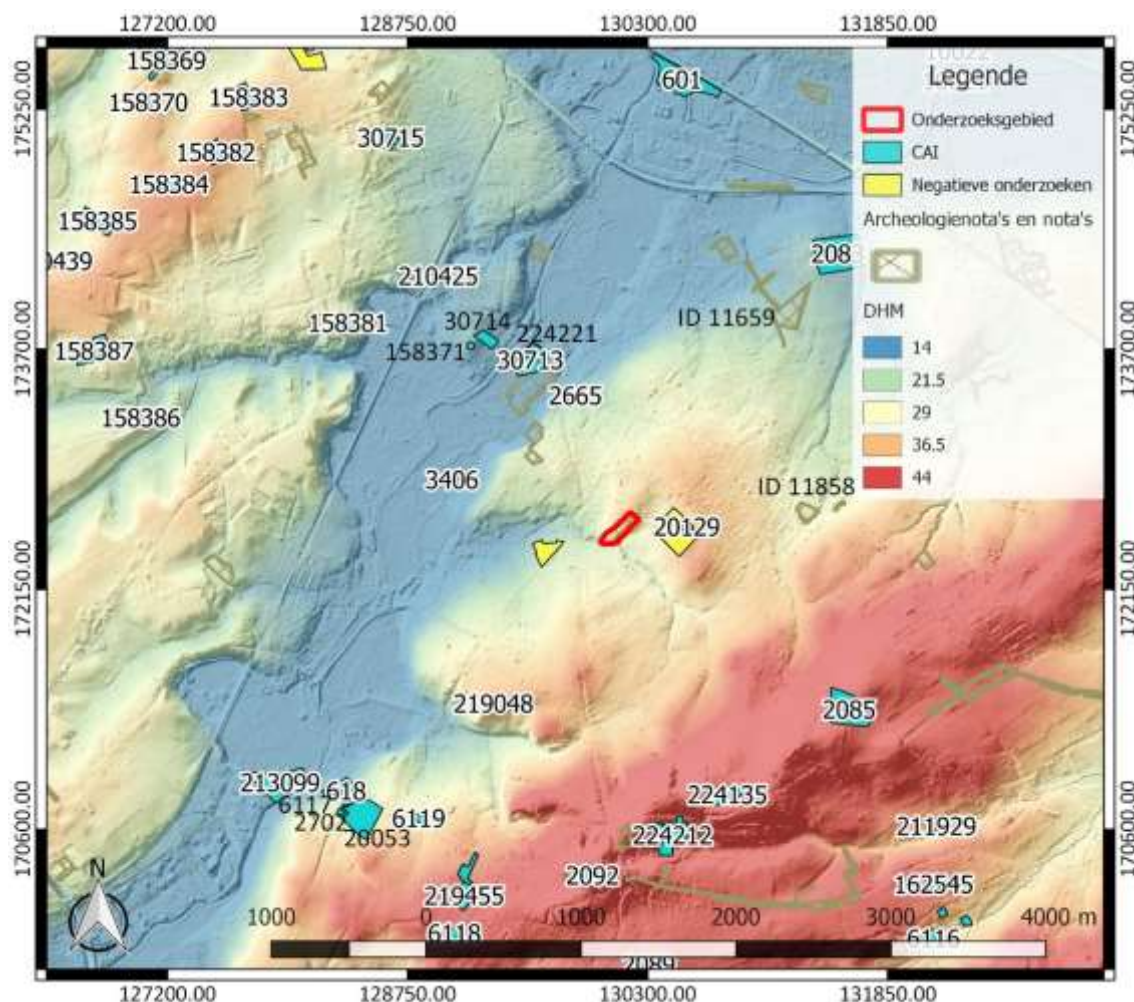
Figuur 23: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 24). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

Ter hoogte van de B. de Saedeleerstraat 1 (CAI ID 30714) te Denderleeuw werd los lithisch materiaal aangetroffen. Het gaat om schrabbers, pijlpunten, kleine en grote bijlen en afslagen uit silex, die algemeen in de steentijd gedateerd worden.¹⁰ Ook in de Patrijzenlaan in Denderleeuw (CAI ID 158371) kwam lithisch materiaal uit de steentijd aan het licht. Het betreft twee gepolijste afslagen en vijf overige afslagen.¹¹

Bij proefsleuvenonderzoek in de Eikenlaan in Liedekerke (ID 11858) werden twee silexfragmenten gevonden en 16 antropogene sporen geregistreerd, die gedateerd worden in de late middeleeuwen, de nieuwe of nieuwste tijd en de recente periode. De sporen bestaan voornamelijk uit restanten van een weg uit de nieuwe tijd, enkele kuilen uit de nieuwe tijd en recentere verstoringen en kuilen.¹²



Figuur 24: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 30714, B. de Saedeleerstraat 1 (geraadpleegd op 26 juni 2020)

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 158371, Patrijzenlaan (DE 1) (geraadpleegd op 26 juni 2020)

¹² Devroe *et al.* 2019, 45

In de Monniksbosstraat werd ter hoogte van huisnummer 10 (CAI ID 20129) Romeins aardewerk aangetroffen in een natuurlijk spoor. Mogelijk zijn de vondsten van elders aangevoerd door middel van bemesting of dergelijke.¹³ Dit wordt deels bevestigd door een negatief onderzoek dat rond en deels op hetzelfde terrein gebeurde.

Eveneens in de Monniksbosstraat, maar op het grondgebied van Roosdaal, werden ter hoogte van het Hof te Kattem Romeinse munten aangetroffen (CAI ID 2085). Eén munt kan met zekerheid aan Antoninus Pius (138-161 na Chr.) worden toegewezen. Een bronzen sestertie behoort toe aan Antoninus Pius of diens opvolger Marcus Aurelius (161-180 na Chr.). Een derde munt beeldt vermoedelijk Faustina de jongere, de dochter van Antoninus Pius en de echtgenote van Marcus Aurelius, af. Losse vondsten van metalen objecten zoals een vermoedelijk antropomorf figuur en mogelijk een bronzen armband worden eveneens aan de Romeinse periode toegeschreven. Ook bevond zich binnen de site een hoeve uit de volle middeleeuwen. Ten slotte werden nog enkele recentere munten van de koningen Leopold II en Albert I aangetroffen.¹⁴

In de Dommelingenstraat te Liedekerke werd een brandrestengraf uit de midden-Romeinse periode aangetroffen (CAI ID 3406). De crematieresten bevonden zich in een bronzen wijnkan. Er bevonden zich bovendien aardewerk, enkele munten (mogelijk één van keizer Augustus en één van keizer Hadrianus) en houtskool binnen de grafstructuur.¹⁵

Het volmiddeleeuwse kasteel van de heren van Liedekerke was gelegen op de Kasteelberg in de gemeente Denderleeuw (CAI ID 30713). Een eerste fase als castrale motte dateert mogelijk vanaf de tweede helft van de 11^{de} eeuw. Het verhoogde opperhof, de ringgracht en een tweede walgracht kunnen nog gelokaliseerd worden. Later werd de motte vervangen door een versterkte burcht, die na de Franse Revolutie werd afgebroken. Op het terrein van de vroegere burcht werd een ophogingspakket uit de nieuwste tijd aangesneden (CAI ID 224221).¹⁶ De nabijgelegen Sint-Niklaaskerk van Liedekerke dateert uit de 17^{de} eeuw (CAI ID 2665).¹⁷

Op grotere afstand van het onderzoeksgebied, maar op een soortgelijke landschappelijk ligging, bevinden zich nog enkele vondstlocaties en/of sites die het vermelden waard zijn. In de Scherpstraat te Denderleeuw werd bijvoorbeeld bij een veldprospectie lithisch materiaal aangetroffen (CAI ID 158381). Het gaat om een klopper en zes afslagen (waarvan er één verbrand is) in silex.¹⁸ Ook aan de Spechtbaan werden bij een veldprospectie twee afslagen aangetroffen (CAI ID 158386). In de Hoekstraat werden op eenzelfde manier één gepolijste silexafslag en negen silexafslagen, waarvan er twee verbrand zijn, aangetroffen (CAI ID 158387).¹⁹

Een proefsleuvenonderzoek in de Rozenlaan in Liedekerke (ID 11659) leverde een kuil en een greppel op, die wellicht uit de ijzertijd dateren. Deze sporen werden in het noorden van het onderzochte terrein aangetroffen en wijzen wellicht op een ijzertijderf in de onmiddellijke omgeving. Voorts werden er twee meanderende greppels vastgesteld, die vermoedelijk gerelateerd zijn aan onderhoudsactiviteiten in het Liedekerkebos. Ook werden er verschillende houtskoolmeilers

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 20129, Monniksbosstraat 10 (geraadpleegd op 26 juni 2020)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2085, Hof te Kattem (geraadpleegd op 26 juni 2020)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 3406, Dommelingenstraat (geraadpleegd op 26 juni 2020)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 30713, Kasteelberg (geraadpleegd op 26 juni 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 224221, Kasteelstraat (geraadpleegd op 26 juni 2020)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2665, Sint-Niklaaskerk (geraadpleegd op 26 juni 2020)

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 158381, Scherpstraat (DE 2) (geraadpleegd op 26 juni 2020)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 158386, Spechtbaan (ID 3) (geraadpleegd op 26 juni 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 158387, Hoekstraat (ID 4) (geraadpleegd op 26 juni 2020)

aangetroffen. Tot slot werden er hier nog enkele kleine, ondiepe kuilen aangesneden waaruit een enkele scherf middeleeuws aardewerk tevoorschijn kwam.²⁰

Ter hoogte van de Drie Putten in Denderleeuw (CAI ID 30715) is een muntschat uit de Romeinse tijd aangetroffen. De vondst bestaat uit een 40-tal Romeinse munten, o.a. van Septimus Severus, Caracalla, Alexander Severus, Gordianus III en Gallienus.²¹ Er bevinden zich ook nog resten uit de middeleeuwen in de ruime omgeving. Op basis van het digitaal hoogtemodel en luchtfoto's wordt in Ninove een site afgebakend die mogelijk te relateren is aan de historisch vermelde "Borchstad" (CAI ID 213099). De site vertoont een omwalling met microreliëf, waardoor men vermoedt dat het om een volmiddeleeuwse motte gaat.²²

In Pamel, een deelgemeente van Roosdaal, bevindt zich de oude kern van een middeleeuwse nederzetting nabij de oever van de Dender (CAI ID 6117). De kern is gelegen nabij het verdwenen kasteel van de Heren van Pamel-Ledeberg (CAI ID 20053). Het Hof de Kam (CAI ID 2702) was de voormalige brouwerij van het verdwenen kasteel. Hier werd 16^{de}-eeuws aardewerk aangetroffen. Het gaat om de vondst van een bijna volledige kan in Raeren-steengoed. Ook de nabijgelegen kerk, die vermeld werd in 1179, is reeds afgebroken (CAI ID 6117). Het kerkhof is wel nog aanwezig.²³ In deze oude nederzettingkern bevond zich ook nog het Hof te Pamel (CAI ID 618). Dit was een belangrijk landbouwbedrijf dat in de 16^{de} eeuw reeds verdwenen was. In de buurt van deze kern is eveneens het Hof te Zijpe gelegen (CAI ID 6119). Deze hoeve werd in 1590 vermeld als pachthof van de abdij van Ninove.²⁴

Tijdens de late middeleeuwen werd er een priorij met kapel opgericht in Liedekerke: de Priorij van Muilen (CAI ID 2083). Volgens de legende gaat de stichting terug tot rond 1247.²⁵ Verder werd in Roosdaal, in de Bouchoutstraat, bij metaaldetectie een vermoedelijk 15^{de}-eeuwse naairing aangetroffen (CAI ID 219048).²⁶ Tot slot werd bij de heraanleg van het Segersplein te Denderleeuw een laatmiddeleeuwse waterput aangetroffen (CAI ID 210425). De structuur bleef *in situ* bewaard.²⁷

Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving, die hierboven niet besproken worden, bieden geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

²⁰ Billemont/Van Hoecke 2019, 45

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 30715, Drie Putten (geraadpleegd op 26 juni 2020)

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 213099, Borchstad? (geraadpleegd op 26 juni 2020)

²³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 6117, Verdwenen kerk van Pamel (geraadpleegd op 26 juni 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 20053, Verdwenen Kasteel (geraadpleegd op 26 juni 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2702, Hof de Kam (geraadpleegd op 26 juni 2020)

²⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 618, Verdwenen Hof van Pamel (geraadpleegd op 26 juni 2020); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 6119, Hof te Zijpe (geraadpleegd op 26 juni 2020)

²⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 2083, Priorij van Muilen (geraadpleegd op 26 juni 2020)

²⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 219048, Bouchoutstraat (geraadpleegd op 26 juni 2020)

²⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 210425, Segersplein (geraadpleegd op 26 juni 2020)

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

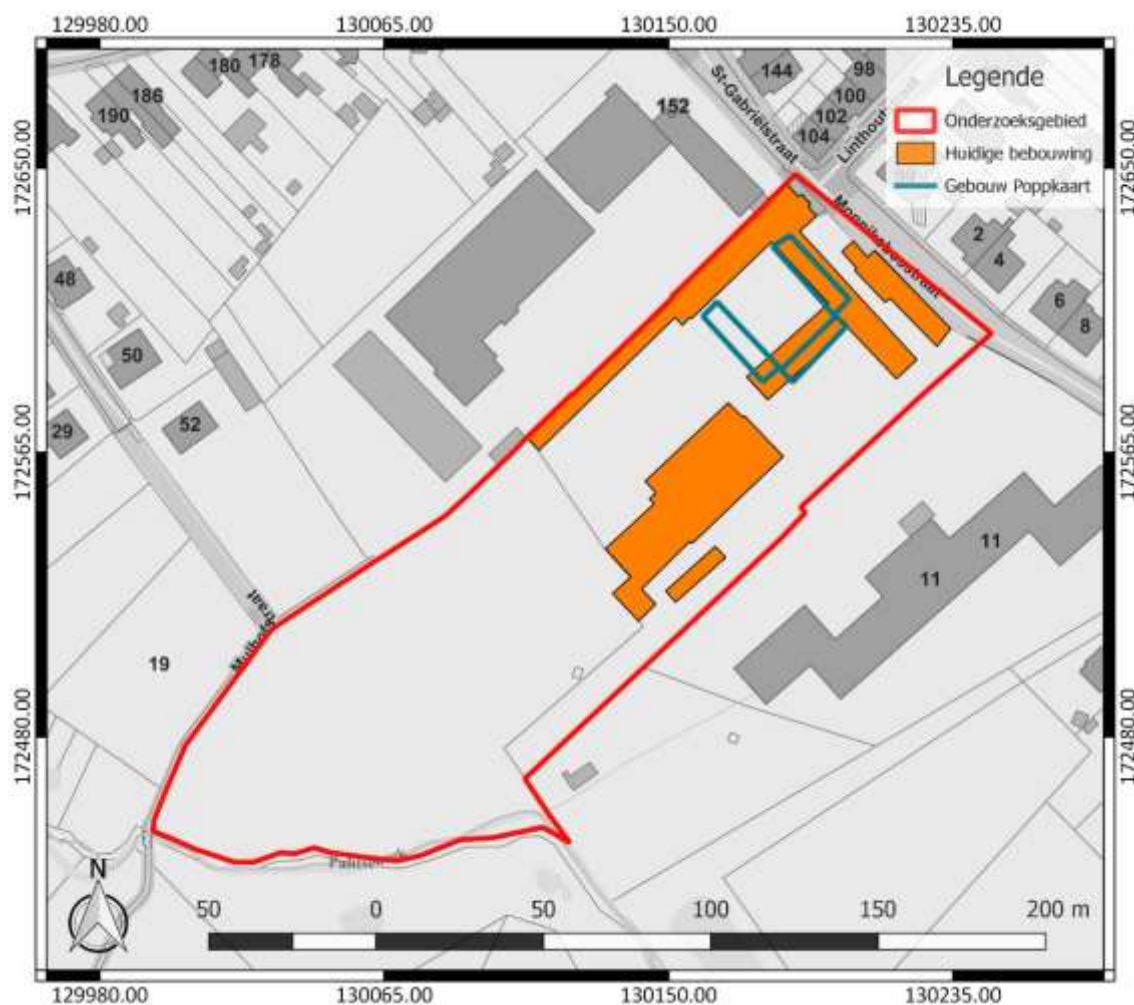
Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

Het onderzoeksgebied is gelegen in de Dendervallei. Deze vallei vormt een lagergelegen zone binnen het glooiende landschap van het Pajottenland, dat verder gekenmerkt wordt door geïsoleerde heuveltoppen. Het onderzoeksgebied ligt aan de rand van de Dendervallei en op de overgang naar een hoger gelegen zone. Net ten zuiden van het terrein is de Palitsebeek gelegen, terwijl de Oude Dender meer naar het westen ligt. Volgens de bodemkaart is een matig droge tot plaatselijk matig natte zandleembodem met lokaal een textuur B-horizont te verwachten. Dit zijn vaak plaatsen waar we bewoningssporen aantreffen. Doordat we te maken hebben met een hoger gelegen terrein nabij een waterloop is dit een interessante ligging met een hoog archeologisch potentieel. De gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied dateren uit de steentijd, de Romeinse tijd, de middeleeuwen en de nieuwe en nieuwste tijd. De landschappelijke ligging en de reeds gekende archeologische waarden in de ruimere omgeving tonen aan dat het onderzoeksgebied potentieel kent op de aanwezigheid van resten uit de steentijd tot de nieuwste tijd.

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Historische bronnen en kaarten informeren ons vanaf de 18^{de} eeuw over de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het onderzoeksgebied. Omstreeks het derde kwart van de 18^{de} eeuw bleek het terrein voornamelijk in gebruik te zijn als bos, waardoor een waterloop stroomde. Een klein deel in het zuidwesten van het terrein werd gebruikt als akkerland. Op de Atlas der Buurtwegen doorkruist een weg het zuiden van het terrein. Bij het opstellen van de zogenaamde Poppkaart tussen 1842 en 1879 verschijnt de eerste bebouwing in het noorden van het terrein. Het aanwezige gebouw komt qua ligging deels overeen met de huidige bebouwing (Figuur 25). Binnen het onderzoeksgebied zijn de grootste veranderingen in de 20^{ste} eeuw te bemerken. In het noorden van het terrein bevindt zich het Sint-Gabriëlsinstituut dat opgericht werd in 1919. Voorheen stond op deze locatie een klooster of boerderij. Vermoedelijk gaat het hier om het gebouw dat op de zogenaamde Poppkaart zichtbaar is. De toestand van het terrein lijkt sinds de jaren 1970 zo goed als onveranderd.



Figuur 25: Synthesekaart, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Wat is de impact van de geplande werken?

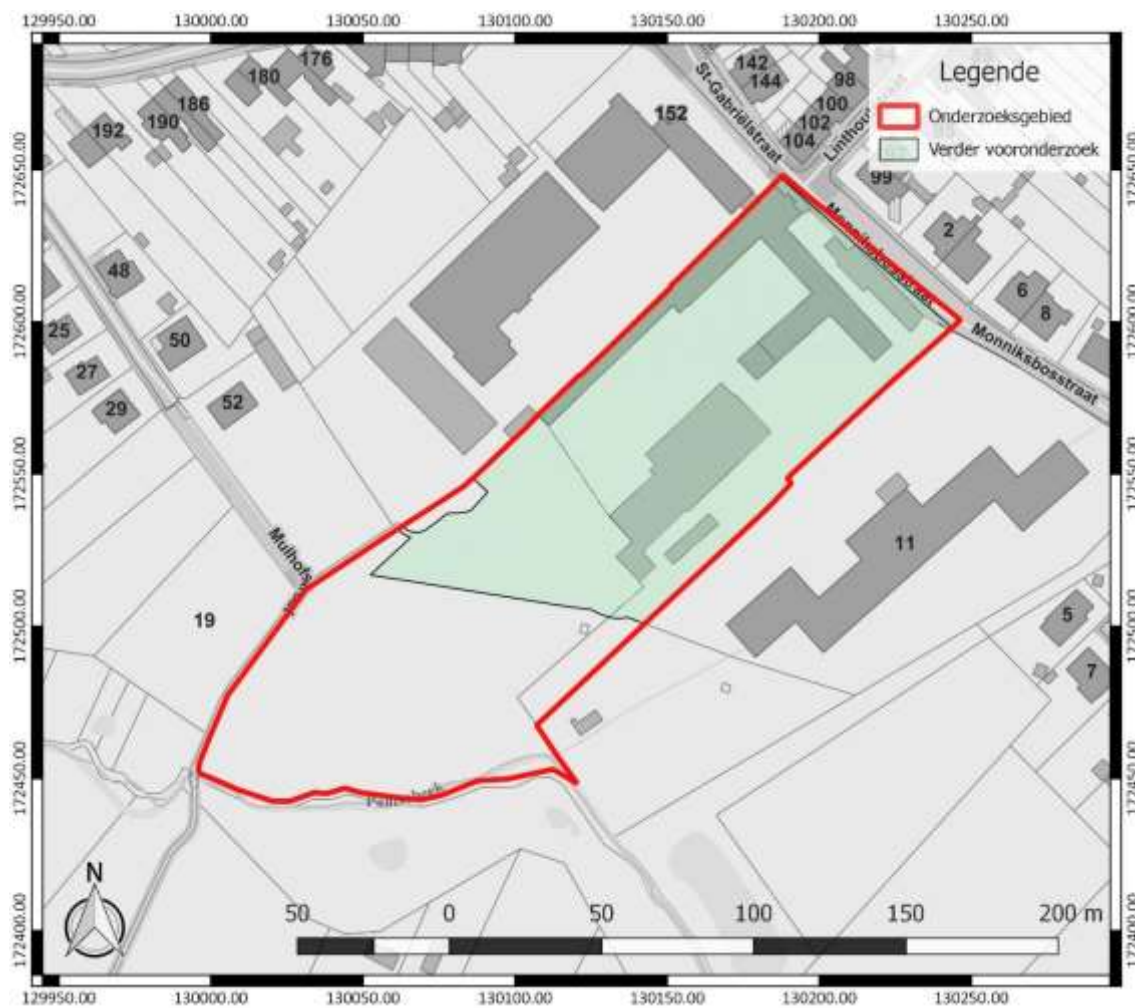
Er worden voornamelijk in het noordoosten van het terrein, ten noorden van de huidige leiding van Farys, werken gepland. De voornaamste werken omvatten de sloop van de bestaande bebouwing en de bouw van assistentie-appartementen en zorgwoningen volgens een campusmodel. Bovendien wordt plaatselijk onder deze woonblokken een ondergrondse parking voorzien, waardoor het bodemarchief hier volledig verstoord zal worden.

In de zone van het onderzoeksgebied waar bodemingrepen gepland worden, met name een zone met een oppervlakte van ca. 11.880 m², is het bodemarchief in meer of mindere mate bedreigd, afhankelijk van de verstoringdiepte van de geplande werken en de plaats waar werfinrichting zal plaatsvinden.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijke ligging van het terrein op een hoger gelegen gebied nabij een waterloop. De bodem varieert van matig nattere naar matig drogere zandleemgronden, wat vaak plaatsen zijn waar we bewoningssporen aantreffen. In het noordoosten van het onderzoeksgebied is bebouwing aanwezig. De huidige bewaringstoestand van het bodemarchief in deze zone is onbekend. Het zuidwesten van het terrein bleef volgens de geraadpleegde historische kaarten steeds onbebouwd, waardoor hier het bodemarchief vermoedelijk goed bewaard bleef. In de zone waar in het kader van de geplande werken

bodemingrepen en werfinrichting voorzien worden, dit is een zone van 11.880 m², wordt bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig geacht.



Figuur 26: Aanduiding van de zone waar verder vooronderzoek nodig geacht wordt, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het volledige terrein deels in gebruik is als grasland en deels bebouwd is.

Landschappelijk bodemonderzoek is wel relevant om de bewaringstoestand van de bodem en het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites in te schatten. Afhankelijk van het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites is mogelijk bijkomend onderzoek naar steentijd artefactensites nodig. Tot slot dient ook een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied archeologisch potentieel kent. Deze inschatting is gebaseerd op de gunstige landschappelijk ligging van het terrein op een hoger gelegen gebied nabij een waterloop. De bodem varieert van matig nattere naar matig drogere zandleemgronden, wat vaak plaatsen zijn waar we bewoningssporen aantreffen. In het noordoosten van het onderzoeksgebied is bebouwing aanwezig. De huidige bewaringstoestand van het bodemarchief in deze zone is onbekend. Het zuidwesten van het terrein bleef volgens de geraadpleegde historische kaarten steeds onbebouwd, waardoor hier het bodemarchief vermoedelijk goed bewaard bleef. In een zone van 11.880 m² is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Billemont, J./H. Van Hoecke, 2019: *Nota Liedekerke, Rozenlaan: Verslag van Resultaten*, Gent (BAAC Vlaanderen Rapport 1153).

Devroe, A./G. Bervoets/S. Dondeyne, 2019: *Nota – Verslag van resultaten. Liedekerke – Eikenlaan*, Mechelen.

Louis, A., 1957: *Bodemkaart van België. Verklarende tekst bij het kaartblad Asse 87 W*, Gent.

Schroyen, K., 2003: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 31-39 Brussel-Nijvel*, s.l.

Van Buggenhout, J., 2019: *Archeologienota Liedekerke – Monniksbosstraat*, Temse (Rapporten All-Archeo bvba 781).

4.2 Websites

Cartesius (2020)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2020)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2020)
<http://dov.vlaanderen.be>

Gemeente Liedekerke (2020)
<https://www.liedekerke.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2020)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2020)
<http://www.geopunt.be/>

Heemkring Liedekerke (2020)
<http://www.heemkring-liedekerke.be>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2020)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

ODIS Databank (2020)
<https://www.odis.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2020)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

